

איסור כניסה למסגדים

ר' אליאב מנדלוביץ'

ברוך... המבדיל בין קודש לחול בין ישראל לעמים...

ידובר בו על הבדלת ישראל לעמים ובפרט מהישמעאלים

הקדמה

איסור עבודה זרה הוא איסור חמור ביותר. חז"ל יצאו באמירה ברורה ש"כל המודה בעבודה זרה ככופר בכל התורה כולה"¹, "כופר בכל התורה כולה ובכל הנביאים ובכל מה שנצטוו הנביאים מאדם ועד סוף העולם"², ומי שנקרא 'אויב ה', 'צר' ו'שונא' אלו עובדי עבודה זרה. הגמרא (שבועות כ"ט ע"א) מדגישה גם את הצד ההפוך - "שכל הכופר בעבודה זרה מודה בכל התורה כולה".

מצווה זו יש בה פן מיוחד. בעוד שמצוות רבות אומות העולם לא חייבים לקיימן, בעבודה זרה זהו איסור מוחלט לעולם כולו - בין יהודי בין גוי,³ מפני שבמעשה זה הוא מכחיש את מי שאמר והיה העולם.

הרמב"ם (מורה הנבוכים ב, לב) אומר כי מטרת התורה להרחיק את העם מעבודה זרה, ולכן חכמים⁴ קבעו להתרחק מעבודה זרה עד כמה שאפשר כדי שלא יתעה אדם אל השקר והסילוף וישכח את ה' כפי שטעו בזמן אנוש.

מתקופת אנוש ועד לתקופת המשנה והתלמוד אומות העולם כולן היו עובדי עבודה זרה גמורה, אולם במרוצת הדורות נוצרו כתות 'המסתעפות מן היהדות' כגון הנצרות והאיסלם, ולכן נדרשו גדולי הדורות להביע את דעתם לעניין זה.

הפוסקים שהאסלאם אינו עבודה זרה

הדעה הרווחת בעניין המוסלמים שהם מייחדים יחוד לבורא עולם, וממילא אינם עובדי עבודה זרה. כך לדוגמא כותב הרמב"ם:⁵ "הם מייחדים יחוד כראוי שאין בו דופי", והרשב"א (תורת הבית קל): "ישמעאלים אינם עובדים עבודה זרה".

כך פוסק הרמ"א (יורה דעה קמו, ה): "אומות שלנו וישמעאלים שאינן עובדי עבודת כוכבים", והבן איש חי (שנה שניה, בלק א): "ספק סתם יינן ומגעם של ישמעאל מותר

¹ ילקוט שמעוני, תורה תתעז.

² רמב"ם הלכות עבודה זרה פ"ב ה"ד.

³ מסכת סנהדרין נ"ו ע"ב, רמב"ם מלכים פרק ט, א.

⁴ מסכת כריתות ג' ע"א: "הוקשה כל התורה כולה לעבודת כוכבים". רמב"ם, הלכות עבודה זרה פ"ב ה"ד: "מצות עבודה זרה כנגד כל המצוות כולם... מפי השמועה למדו שבעבודה זרה הכתוב מדבר".

⁵ בתשובה סימן שפב, ובסימן שסט וכן איגרת ששלח רמב"ם לר' עבדיה הגר בשאלה שלישית.

אפילו בשתייה וכן העיר המהרח"ו על הארי"זל שנהג כן למעשה", וכן פסק הרב עובדיה יוסף⁶ - אף על פי שבזמן חכמי התלמוד היו הישמעאלים עובדי עבודה זרה, מכל מקום דוחה את הדעה לפיה ישמעאלים עובדי עבודה זרה, ומוכיח על פי הפוסקים שגם הם פסקו כד.

לפי פסיקה זו מותרת הכניסה למסגד מוסלמי⁷.

הפוסקים שהאסלאם הוא עבודה זרה

אולם כאשר נבדוק בספרי הראשונים והאחרונים השונים נגלה כי רבים הבינו שהאסלאם הוא עבודה זרה, וממילא עובדיו עובדי עבודה זרה הם.

בתשובה ישנה מצאנו... ראינו ישמעאל עכשיו עובד עבודה זרה, אמרו חמישה בתי עבודת אלילים קבועין הן ואחת מהן נשאר בערביא⁸ ואף על פי שאינו מנסך, עובד עבודה זרה הוא. ואוסר את היין בהנאה. (ספר האשכול ג, נח)

גם המשוגע של הישמעאלים... משתחווים לפנייהם השתחוויה של אלוהות דין עבודת אלילים יש להם. (הר"ן סנהדרין ס"א ע"ב, ד"ה יכ"ו)⁹

ידוע כי אמונת הישמעאלים אע"פ שהם מייחדים עבודה זרה גמורה חשיבה ליהרג ואל ישתמד. (ריטב"א פסחים כ"ה ע"ב)

יש במכה שיקוף עד היום, והוא מרקוליס שאליו יחוגו כל ישמעאל ממזרח וממערב לזרוק שם אבנים. (ר' אברהם אבן עזרא דניאל יא, לא)

⁶ שו"ת יביע אומר ז', יורה דעה י"ב. הרב חיד"א בספרו מראית עין ע"ט ע"א, שייורי ברכה קכג, א, ברכי יוסף יורה דעה ד', כבר חזר בו שו"ת עין יצחק, שו"ת הרב עזריאל הילדסהיימר.

⁷ חלק מהפוסקים המתירים להיכנס למסגד: עין יצחק א אורח חיים יא, שו"ת יביע אומר ז' יורה דעה יב, שו"ת אבני ישפה א, קנג, עשה לך רב א, נט, אהלה של תורה ה, א.

⁸ נחל אשכול (צבי בנימין אויערבך) מסביר שבימיו של רב לא היה עדיין אמונת מוהאמעד שמתעב כל עבודה זרה ומאבד פסל ותמונה.

⁹ הערת העורך: ספק רב אם החידושים על מסכת סנהדרין המיוחסים לר"ן הם אכן ממנו. יש מספר ראיות כנגד זה, כגון שבדף ל' ע"א (ד"ה 'בא בעל החלוסי') מצוטטים שם דברי "הר"ן ז"ל", אלא שיש אומרים שבסיס החידושים הוא מהר"ן ונוספו עליהם הערות מאוחרות (ראו במבוא לחידושי הר"ן על סנהדרין ב'סנהדרי גדולה' חלק ז עמ' 7 והלאה, ובמבוא לחידושו בהוצאת מוסד הרב קוק, וביהמעיני לו, ניסן תשנ"ו, עמ' 58 - 59).

לשאלה זו השלכה גם על הבנת דבריו כאן, שכן במקומות אחרים אנו מוצאים שהר"ן אינו מתייחס למוסלמים כאל עובדי עבודה זרה: בשו"ת הר"ן (סי' ה, הובאה בבית יוסף יו"ד סי' קכג): "הרי הסכימו הגאונים ישמעאלים אין יינן אסור אלא בשתייה ולא בהנאה כלל... לפי שאינם עובדי עבודה זרה ואין ביינן חשש נסוך", וכן בר"ן על הר"ף בעבודה זרה כ"ו ע"ב.

בשו"ת צ"ץ אליעזר (ית, מז) דן בסתירה זו והסביר שלדעת הר"ן אין זו עבודה זרה ממש אלא כלשונו "כענין עבודה של אלוהות", ולכן חילק בין המעמד ההלכתי של חפצי הפולחן שלהם, שדינם כעבודה זרה, לבין יינם (ולאור זאת אסר את הכניסה למסגד).

אוי לך מואב אבדת עם כמוש" זה כמוש שיקוף אשר במדבר והוא אבן שחורה...
הולכים אליה להשתחוות לה מואב וכל סביבותיה... והוא בלשון ישמעאל 'מכה'
עבודה זרה. (מדרש לקח טוב במדבר כא, כט)

אף על פי שכבר כתב הרמב"ם כי ישמעאל מייחדים לשם, **עם כל זה** מי יאמר דלא
משתפי נבואת נביאם, ותו האינדנא ערבוב גדול יש בדת של ישמעאל וכולן נסמכים
יחד, מי יאמר שאין כוונתם באומרם 'וואכבר' על נביאם. (פרי תואר יט, י)

החיד"א מביא בספרו (שירי ברכה קכג) ש"חשובים כעובדי עבודה זרה", אך בספרו מראית
עין (ליקוטים סימן ח) מביא את תשובת הרמב"ם שהם מכוונים את ליבם לשמים.

סתם יינם של מוסלמים

על הגמרא שסתם יינם של גויים אסור בהנאה.¹⁰ מסביר היד רמ"ה (סנהדרין נ"ח ע"ב):
"כגון אלו הערביים ששבתים ביום ולשם עבודת גלולים". גם המאירי שם מביא מחלוקת
בעניין: "יש מחלוקת על הישמעאלים... מכל מקום חכמי ספרד חולקין בה שהרי מצינו
בפרק ראשון שהוא מונה בכלל עבודות זרות גישרא שבערביא".

גם להלכה הסתייגו פוסקים רבים מלהתיר למעשה יין שנגע בו מוסלמי. שו"ת חקרי לב
(א, יורה דעה קפח) וכן שו"ת תפארת אדם (יורה דעה כה) מביא שהכנסת הגדולה והבתי
כהונה במקומותינו אוסרים סתם יינם אפילו בהנאה ובכל קושתא וגלילותיה לא התירו
בהנאה. וכן שו"ת ישכיל עבדי (ח"א יו"ד סימן ד, סימן לג אות ג): "ויעוד אני אומר דאם יש
מקום לחוש להיתר זה דלנפיק מיניה חורבא שיבואו להתיר גם במגע היד עצמו ודאי אין
מקום להתיר".

מומר לאסלאם

הממיר דתו לאסלאם הרי הוא לכאורה מומר לעבודה זרה¹¹, מפני שעד היום הם
משתמשים בטכניקת עבודת אלילים שהם זורקים אבן **למרקוליס**, עבודתו בפריעת הראש
ושלא ילבש בגד תפור - **כמוש**, השתחוויה היום בתפילה - **פעור**. אמנם הרמב"ם¹² אומר

¹⁰ עבודה זרה נ"ז ע"ב.

¹¹ יש לציין באורח חיים (קכח, לו) מובא: "כהן מומר לא יכול לישא את כפיו". הזבחי צדק מביא דווקא
מומר לעבודה זרה מהתורה אסור לו, אך לדעת פוסקים רבים (המגן אברהם בשיטת הרמב"ם, חכם
צבי, מגן גיבורים, אליה רבה, והמשנה ברורה) אם הממיר דתו לישמעאל אפילו שאינם עובדי עבודה זרה
בכל זאת לא ישא את כפיו, הבית מנוחה (קמח אות כב) מביא חילוק במומר אם הכהן עשה מעשה כגון:
השתחווה אז יהיה אסור אך אם קיבל עליו דת ולא עשה מעשה לא ניקרא מומר. כף החיים מביא שיש
לפתוח דלת לבאים בתשובה ויוכלו לישא את כפיהם.

¹² איגרת הרמב"ם לר' עובדיה הגר שאלה שלישיית.

שאף על פי שעיקר הדברים וסודן לעבודה זרה - אין הם עושים דבר לשם עבודה זרה לא בפיהם ולא בליבם¹³. ומה עוד שהם ביטולם¹⁴ ומייחדים ייחוד גמור, ולכן לדעת הרמב"ם הישמעאלים אינם עובדים עבודה זרה.

מסירת נפש

אם אונסים אותו לדת ישמעאל יהרג ואל יעבור והוי כעבודה זרה. שיירי כנסת הגדולה (יורה דעה קנז, יז)

יהרג ואל יעבור באנסוהו לדת הישמעאלי אף על פי שהם מיחדים את השם, עבודה זרה גמורה חשיבא שהרי מודה באמונתם כופר בתורת משה שאינה אמת כמו שהיא בידנו. (רדב"ז ד, צב)

אף על פי שהם מיחדים אותה, עבודה זרה חשיבה יהרג ואל ישתמד שהרי מודה באמונתם כופר בתורת משה שאינה אמת כמו שהיא בידנו. (שו"ת ציץ אליעזר¹⁵)

שיטת השולחן ערוך: האסלאם הוא עבודה זרה

הרמב"ם (מאכלות אסורות פ"א ה"ז) כשיטתו פוסק שסתם מוסלמי אינו עובד עבודה זרה:

גר תושב והוא שקיבל עליו שבע מצות כמו שביארנו יינו אסור בשתייה ומותר בהנייה... **וכן כל עכו"ם שאינו עובד עכו"ם כגון אלו הישמעאלים יינן אסור**

¹³ מובא בגמרא בסנהדרין (ס"א ע"ב) וכן בכריתות (ג' ע"א): חשב שזה בית כנסת והשתחוה בבית עבודה זרה הרי ליבו מסור לשמים. רש"י מסביר ליבו מסור לשמים ולכן אין כאן לא חטאת ולא איסור, אמנם באר שבע (כריתות שם, ד"ה 'הרי ליבו מסור לשמים') מסביר שפרוש רש"י קשה מילא חטאת אין אבל איסור ודאי יש, ומיישב בדוחק שבגמרא סנהדרין פירש רש"י שאין חיוב ולא פירש אין איסור רצה לומר חיוב כרת אין אבל איסור ודאי יש.

וכן הערוך לנר מפרש שליבו לשמים שייך רק למי שעושה מעשה בעצמו בלי שהיה תלוי בדעת אחרים אבל שרוצים ממנו שישתחוה לעבודה זרה ומשתחוה לא שייך ליבו לשמים.

ועוד אפשר לדקדק מדברי רש"י שמדבר על השתחויה בבית עבודה זרה ולא השתחוה לפני הצלם עצמו.

¹⁴ מובא בגמרא בעבודה זרה (נ"ב ע"ב-נ"ג ע"א) בעניין ביטול עבודה זרה על ידי גוי. הראב"י, מרדכי (סוף פרק כל הצלמים) והרמ"א פוסקים דאפילו בטלה במחשבה בעלמא הוי ביטול אבל אם חייבו באונס את הגוי לבטל צריך לעשות מעשה המוכיח על ביטולו.

אמנם הבית יוסף (יורה דעה קמו, ז) תמה על דין זה של המרדכי, מפני שמשנה מפורשת מדברת על מכירה או משכון שמכר לרצונו לא ביטל, ובכדי לבטל עבודה זרה שצריך שיהיה בה מעשה המוכיח על ביטולו. עם זאת הב"ח ש"ך וט"ז - פוסקים דלא כבית יוסף מפני שהוא מוכר לצורך כסף וזה האונס כמו משנה מפורשת מצאה בשעת מלחמה לא ביטל ואין לך ביטול מרצונו הגמור אלא שהניחה בשעת שלום שזה ללא אונס.

הגר"א מחדש, מה שמביא השו"ע יו"ד (קמו, ה-ט) מדבר על אונס הגוי ולכן צריך ביטול של ממש בעבודה זרה.

¹⁵ חלק יד, צא. ובחלק י סימן א, מד כתב שאסור להתפלל במערת המכפלה משום שדינה כעבודה זרה.

בשתייה ומותר בהנייה וכן הורו כל הגאונים, אבל אותם העובדים עכו"ם סתם יינם אסור בהנייה.

כידוע רבי יוסף קארו הסתמך פעמים רבות על לשונו של הרמב"ם¹⁶ אך בפסק זה שינה מלשונו:

הנוכרי שאינו עובד כוכבים שנגע ביין שלנו שלא בכוונה, או שטפח על פי החבית, הרי זה מותר בשתייה.

השולחן ערוך משמיט את המילים 'כגון אלו הישמעאלים'. אמנם בספרו הבית יוסף הוא הביא הדעות השונות בעניין, והחונים עליו: (הש"ך, ט"ז, באר הגולה, ורמ"א) השיגו שצריך לכתוב 'כגון ישמעאל'.

אולם בפשטות מלשון השו"ע משמע שהוא מחדש בעניין זה, כי כל גוי נידון באופן עצמי ולא כאומה שלמה. ובצורה שונה: בשונה מהנוצרים שנחשבים על פי ההלכה כעובדי עבודה זרה, לגבי המוסלמים משמעות הדבר שצריך לדון באופן ספציפי על כל אחד ואחד, אם הוא עובד עבודה זרה או לא.

כניסה למסגד

על פי פוסקים רבים אלו שהבאנו אסורה לכאורה הכניסה לבתי תפילות של המוסלמים. אפשר מעיקר הדין כבית עבודה זרה, או מדרבנן מפאת הרחקה מטומאה. כך פוסקים החסיד הפרד"ס¹⁷: "אות היא לעולם - המסגד של ישמעאלים טמא טמא יקרא", הדברי יציב¹⁸: "לגבי מסגד מברכים עליו כדין עבודה זרה אף על פי שאין שם פסל מכל מקום עצם ההתאספות לכבוד האלוהים שמציירים בליבם הטמא", שו"ת חיים ביד¹⁹: "גם אם לא עובדי עבודה זרה הוי, הם סרך טומאה וסטרא אחרא ובפרט שנכנס ישראל זרע קודש, החיצוניים נדבקים בו", וכן פוסק הרב נבנצאל²⁰ - אסור להתפלל במסגד משום מראית עין.

¹⁶ יד מלאכי כללי שולחן ערוך ג-ד. ספר שולחן ערוך מיוסד כולו על פי הרמב"ם דנהגים הארץ המערב כמותו. דרכו של השולחן ערוך להשמיט כמה דינים שהביאם בבית יוסף מפני שלא מצאם בשאר הפוסקים ובבית יוסף הביאם כי הוא מאסף לכל המחנות וזה משפט הספר.

¹⁷ מובא בשו"ת יביע אומר ז יורה דעה יב, וכן בחלק י אורח חיים טז.

¹⁸ רבי יקותיאל יהודה הלברשטאם, שו"ת דברי יציב א, צ אות ח' פוסק כמו הרב חיד"א ויש הרחבה בדברים במאמרו בקובץ 'ישראל סבא' כרך ד גליון מח תשכט.

¹⁹ הרב חיים פלאגיי סימן כו.

²⁰ יצחק יקרא סוף חלק ו הלכות ציבור עמוד יא אות כח.

גנות הישמעאלים בספרות חז"ל

יש לדעת כי חז"ל וגדולי ישראל במשך הדורות דיברו בגנות הישמעאלים ואלו הן דבריהם:

ארבעה דברים מתחרט עליהן הקב"ה שבראם ואלו הן: גלות, כשדים, וישמעאלים, ויצר הרע. (גמרא סוכה נ"ב ע"ב)

עשרה קבין זנות ירדו לעולם תשעה לקחו ערביא ואחד כל העולם כולו. (גמרא קידושין מ"ט ע"ב)

ערבים נחשלים בניאוף של חסד.²¹ (ספרי וזאת הברכה, פסיקתא א רבתי פא)

טיפשים אוילים ושטופי זימה. (רמב"ם הלכות תשובה פ"ח ה"ו)

אמר ליה רבי ללוי... הראני ישמעאלים, שדומים לשעירים של בית הכיסא. (גמרא קידושין ע"ב ע"א)

כאשר רואה רדב"ז את בתו של נקדימון בן גוריון מלקטת שעורים מבן גללי בהמתן של ערביים 'ובזמן שאין עושם רצונו של מקום מוסרן ביד אומה שפלה'. (גמרא כתובות ס"ו ע"ב)

לא רציתם להשתעבד לשמים, הרי אתם משועבדים לפגומי גויים ערביים. (מכילתא יתרו)

ישמעאל והכלב שווים מה הכלב אוכל נבלות אף הוא אוכל נבלות. (בראשית רבה מה)

אמר ר' אבא בר כהנא והלא אין דרכם... אלא זימן ה' לאותו צדיק מלאים בשמים כדי שתהא הרוח מנשבת בהם מפני ריחם של הערבים. (בראשית רבה)

עניינם של הערבים הם גניבה רציחה וניאוף. (מכילתא יתרו ה)

רבי ישמעאל אומר חמשה עשר דברים עתידין בני ישמעאל לעשות בארץ באחרית הימים: ימדדו את הארץ בחבלים, ויעשו בית קברות למרבץ צאן אשפתות, וימדדו בהם ומהם על ראשי ההרים, וירבה השקר, ותגש האמת, ויתרחק חוק מישראל, וירבו עוונות בישראל. (פרקי דרבי אליעזר פרק ל)

מעכבים את בני ישראל לחזור למקומם עד שיושלם זכות המילה של ישמעאל. (זוהר הקדוש וארא ל"ב ע"א)

²¹ תיתן אמת ליעקב חסד לאברהם שישמעאל בן של איש החסד.

שיפול ישמעאל באחרית הימים אז יצמח בן דוד. (בעל הטורים על הפסוק "על פני כל אחיו נפל" בראשית כח, יח)

ישמעאל עשה כמה רעות לישראל, שלט בהם ועינה אותם בכל מיני עינויים קשים ומרים וגזר עליהם כמה גזרות ושמדות. (זוהר הקדוש שמות י"ז ע"א)

ידוע לכם שהקב"ה הפילנו במהמורות עונותנו בתוך אומה זו שהיא אומת ישמעאל... ולא עמדה אומה יותר אויבת ממנה... ואפילו דוד המלך שראה את כל הצרות העתידות לישראל התחיל לצעוק ולקונן בלשון האומה מרעת בני ישמעאל ואמר אויה לי כי גרתי משך שכנתי עם אוהלי קדר... וזה המשוגע הוא מבני קדר בני ישמעאל. (הרמב"ם באיגרת תימן)

יותר מגלות מצרים כי גלות מצרים היו משעבדים אותם ומאכילים אותם ומלבישים אותם... והן גלות ישמעאל אשרי מי שלא ראה משעבדים וממררים חיי ישראל. (אור החיים הקדוש ויקרא ו, ב)

הישמעאלים כת של רוצחים²² במאמר המלך כי יש להם חשק גדול בשעה שהורגים אדם, ונכרתה מהם שורש הרחמים והיו לאכזרי. (אור החיים הקדוש דברים יג, יח)

להיזהר השומע דיבור מפי הישמעאלים הגנבים והגזלנים מה רומזים בדיבורם. (הרב יוסף משאש, נחלת אבות ב, קה, בשם הרב דניאל בהלול)

סיכום

כפי שהעלינו, ישנם ראשונים ואחרונים רבים המחשיבים את המוסלמים כעובדי עבודה זרה.

יתר על כן, כיום שחלק מהמוסלמים רוצים בהשמדת מדינת ישראל אפשר שנחשבים בגדר עמלקים, כדברי הרב יוסף דב הלוי סולובייציק (קול דודי דופק, הערה 23): "פעם שמעתי מפי אבא מרי כי כל אומה המתנכלת לכלות את כנסת ישראל הופכת על פי ההלכה לעמלק", וממילא מצווה שלא להיכנס לבית תפילתם.

נראה לי שיש להתרחק מהמוסלמים עד כמה שניתן, ואין להבדיל בין המוסלמים השונים הכול צריך הרחקה, ובעז"ה יחיש ה' גאולתנו מהרה יקבץ נדחינו מארבע כנפות הארץ ישכלל בניין אריאל עם כל ישראל אמן.

²² בירושלמי ביבמות (פ"ב ה"ו) מובאת מחלוקת האם יש לגויים יחוס מסקנה אין יחוס אלא שהם נחשבים רוצחים בני רוצחים רשעים בני רשעים.